

Vilhelm Peter
Grønbech

ligion (1915), *Nordiske Myter og Sagn* (1929), *Hellenismen* (I-II, 1939), *Paulus* (1940), *Hellas, Kultur og religion* (I-III, 1942-1945) ve *Buddha* (1952) gibi eserleri yazmıştır.

Grønbech Türkoloji alanında, henüz doçent olmadan önce kaleme aldığı *Forstudier til tyrkisk Lydhistorie* (København 1902) adlı eseriyle ün kazanmıştır. 1903'te *Keleti Szemle* dergisinde Almanca özeti yayımlanan (IV, 114-125, 229-240) bu kitap Türk fonetiği üzerine yapılmış değerli bir çalışmadır. Yazar Türk diyalektleri arasında özellikle Çuvaşça ve Yakutça'nın tanıklığına büyük ağırlık vermiş ve bilim çevrelerinde verimli tartışmalara yol açan yeni gözlemler ortaya koymuştur. Holger Pedersen, bu eser dolayısıyla bir makale yayımlayarak Grønbech'in görüşlerini değerlendirmiştir ("Türkische Lautgesetze", *ZDMG* [1903], LVII, 535-561). Kitap bugüne kadar değerini yitirmemiş ve 1979'da John R. Krueger tarafından *Preliminary Studies in Turkic Historical Phonology* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Indiana University Uralic and Altaic Series, nr. 135).

BİBLİYOGRAFYA:

A. A. Kononov, *Očerık istorii izučeniĭa tureckogo jazyka*, Leningrad 1976, s. 48; "Türk Kültürüne Hizmet Etmis Danimarkalılar", *TK*, sy. 9 (1963), s. 52-53; *TA*, XVIII, 88.



HASAN EREN

GROUSSET, René

(1885-1952)

Asya milletleri hakkında yazdığı tarih ve sanat tarihi kitaplarıyla ünlü Fransız şarkiyatçısı.

Fransa'nın güney illerinden Gard'ın Aubais kasabasında doğdu ve orta öğrenimini burada yaptı. Daha sonra Paris'e giderek Sorbonne Üniversitesi'nde

şarkiyat öğrenimi gördü ve Ecole des Langues Orientales'e devam etti. Paris'teki Cernuschi ve Guimer müzelerinde müdür ve konservatör, *Journal Asiatique*'te sekreter olarak çalıştı. Ecole des Langues Orientales'de uzun yıllar tarih, coğrafya ve sanat tarihi dersleri okuttu. Tibet, Çin, Hindistan ve Japonya'ya giderek incelemelerde bulundu ve ilmi araştırmaları için malzeme topladı. 1946'da Academie Française'e üye seçildi. Paris'te öldü.

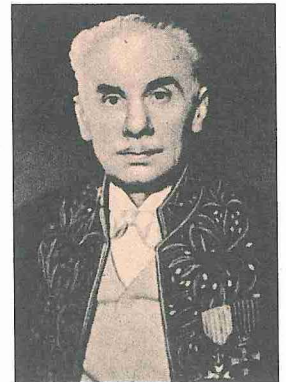
Eserlerinin büyük bir kısmını iki dünya savaşı arasında yayımlayan Grousset ilk çalışmasından itibaren, Fransız-İngiliz rekabetinde Fransızlar'ın sömürgeleştirme hususunda geri kaldıkları Asya'nın tarihini yeniden gözden geçirerek bir anlamda ülkesinin siyasetine tarihî bir arka plan oluşturmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Ermeniler'i de Fransızlar'ın önemli bir müttefiki saydığı için araştırmalarında onlara özel bir yer ayırmıştır. Yine Asya ile Avrupa arasında başından itibaren bulunduğu varsayılan çatışmanın nasıl gerçekleştiğini de Fransız çıkarları açısından ele almıştır. Ona göre ne Şark meselesi ne de Haçlı seferleri, hristiyanların müslümanlar karşısında bugün de devam eden tavırlarının bir neticesidir; bu vâkıalar, aslında Asya ile Avrupa arasında başından beri yaşanan yarış ve rekabetin tezahüründen ibarettir.

Türk ve Moğol tarihi üzerine kaleme aldığı eserlerinde bu iki milleti saldırgan, barbar, fakat göçebeliliğin sağladığı savaşıklık yeteneğiyle idareyi ele geçiren ve kendini yeni şartlara uydurabilen topluluklar olarak göstermiş, Asya tarihini de İbn Haldûn tarafından kavramlaştırılan göçebe-medenî ayırımına ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerine irca ederek açıklamaya çalışmıştır. Grousset'ye göre Türkler ve Moğollar göçebe toplulukların en önde gelen örnekleridir. Bu iki millet, özellikle içinde yetiştikleri güç hayat şartlarının kendilerine kazandırdığı savaşıklık yeteneğiyle daima zengin ülke ve şehirleri işgal etmişler, fakat daha sonra bu yerlerde oturanların kültürünü benimseyerek bozkır kültürüne yabancılaşmışlar ve sonuçta kendileri veya halefleri de aynı âkibete uğramışlardır. Ona göre göçebe topluluklar bu gücü, hayatlarını avcılıkla idame ettirme zorunda olmaları sebebiyle kazandıkları okçuluk maharetine borçluydular. Şehirli toplu icat

edince medeniyet göçebelilik karşısında bir üstünlük elde etti; böylece göçebeliler tarihin seyrinde tayin edici bir faktör olmaktan çıktılar. Grousset'nin Haçlı seferleriyle ilgili görüşü de, eserlerini Haçlılar'ın kendi verdikleri bilgileri ve Avrupalı yazarların bu konudaki değerlendirmelerini esas alarak yazdığı için, hristiyanların müslüman yayılmacılığı karşısında savunmaya geçtikleri yolundadır.

Eserleri: *Histoire de l'Asie* (Paris 1922); *Histoire de la philosophie orientale* (Paris 1923); *Le réveil de l'Asie* (Plon 1924; Türkçe'si: *Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı* [trc. Nurullah Atâ (Ataç)], Ankara 1927); *Histoire de l'extrême-orient* (Paris 1929); *Sur les traces du Bouddha* (Paris 1929); *Les civilisations de l'orient* (Paris 1929-1930); *Les philosophies indiennes* (Desclée 1931); *L'Iran extrêmeur: son art* (Paris 1932); *Histoire des croisades et du royaume franc de Jérusalem* (I-III, Paris 1933-1936); *L'épopée des croisades* (Paris 1939); *L'empire des steppes: Attila, Gengis-Khan, Tamerlan* (Paris 1939; Türkçe'si: *Bozkır İmparatorluğu. Attila, Cengiz Han, Timur* [trc. M. Reşat Uzmen], İstanbul 1980); *L'empire mongol* (Paris 1941); *L'Asie orientale, des origines au XV^e siècle* (Paris 1941); *Histoire de la Chine* (Paris 1942); *Le conquérant du monde, vie de Gengis-Khan* (Paris 1944); *Bilan de l'histoire* (Paris 1946); *Histoire de l'Arménie, des origines à 1071* (Paris 1947); *L'empire de Levant, histoire de la question d'orient* (Paris 1949); *La Chine et son art* (Paris 1951); *La face de l'Asie* (Paris 1955); *Les croisades* (Paris 1955); *L'art de l'extrême-orient, Les sculptures des Indes et de la Chine, Histoire de l'orient latin*.

Ayrıca *Journal asiatique* ve *Revue d'histoire* gibi süreli yayınlarda birçok makalesi çıkmıştır.



René Grousset

BİBLİYOGRAFYA :

R. Grousset, *Bozkır İmparatorluğu Attila, Cengiz Han, Timur* (trc. M. Reşat Üzmen), İstanbul 1980, s. 10; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1964, I, 272-273; "Grousset, René", *Le Grand Robert des noms propres*, Paris 1987, II, 1335; C. Picard, "René Grousset (1885-1952)", *Artibus Asiae*, XV/3, Meisenheim [Glan] 1952, s. 277-279; "Grousset, René", *TA*, XVIII, 92.



ATILLA ÇETİN

GRUNEBaum,
Gustave Edmund von

(1909-1972)

Avusturyalı şarkiyatçı.

1 Eylül 1909'da Viyana'da doğdu. Ailesi, Avusturya İmparatorluğu'nun entelektüel hayatında etkinliği olan yahudi tebaasındandı. Viyana'da eğitim gördüğü için Alman ekolünün dil bilimci ve tarihçi geleneğinden etkilendi. Berlin ve Viyana üniversitelerinde İslâm tarihi ve edebiyatı okudu, bu konularda çalışmalar yaptı. 1931 yılında Viyana Üniversitesi'nde erken dönem Arap şiiri üzerine doktora tezi hazırladı (*Die Wirklichkeit weite der früh-arabischen Dichtung*, Viyana 1937). Almanya'nın Avusturya'yı işgal etmesinden (Mart 1938) sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek bu ülkenin vatandaşlığına geçti. Aynı yıl New York'taki Asya Enstitüsü'nün Arapça bölüm başkanlığına getirildi. 1943-1957 yılları arasında Chicago Üniversitesi'nde Arapça profesörlüğü yaptı. Daha sonra California Üniversitesi'nde Yakındoğu tarihi profesörlüğüne tayin edilerek Yakındoğu Merkezi'nin müdürlüğüne getirildi ve ölünceye kadar bu görevde kaldı.

Alman sosyoloji akımının etkisi altındaki olan, aynı zamanda bilgi kuramı, sosyal ilimler metodolojisi, genel sosyoloji, antropoloji ve din sosyolojisi alanlarında Alman ilim adamlarının yönettikleri



Gustave
Edmund von
Grunebaum

çalışmalarla şöhret yapan ve bu sahalarda diğer üniversiteler için öğretim elemanı yetiştiren Chicago Üniversitesi'nde bulunduğu on dört yıl boyunca buradaki ortamdan etkilendi. Bu atmosferde, aslında filolog ve klasik şiir uzmanı olan von Grunebaum İslâm antropolojisine de ilgi duymaya başladı; amacı İslâm'ı incelemek suretiyle insanı anlamaktı. Yayımladığı eserler kronolojik sırayla ele alındığında üç ana tema ortaya çıkmaktadır. 1. İnsanın varlığının gizli yönleri için bir anahtar olan şiir; 2. Her şeyin üzerinde oynandığı bir sahne olan tarih; 3. Eserlerinin ulaştığı zirveyi teşkil eden kültür ve kültür tarihi. Arap şiirinde genel olarak insan ve insanlık fenomeninin mânevî gelişimi için bir açıklama arayan von Grunebaum'a göre İslâm tarihi âlemin bir aynasıdır. Arap şiirini inceleyen çalışması onu İslâm kültürü ve medeniyetinin analizine götürdü. Daha sonra yaptığı modern İslâm hakkındaki çalışmasının da önceki kültür tarihi denemelerinde formüle ettiği klasik kimlik anlayışının bir sonucunu oluşturduğu söylenebilir. 1945'ten 1955'e kadar geçen on yıl içinde Gustave von Grunebaum'un İslâm medeniyeti hakkındaki çalışmaları eserlerinin başlıca ham maddesini teşkil etmiştir.

Eserleri. Gustave von Grunebaum'un yayımlanmış ilk eseri olan doktora tezi, Theodor Nöldeke'nin İslâm öncesi Arap şiirine gösterdiği kuru bilimsel yaklaşıma bir tepkidir ve müellifi Arap şiirine sanat açısından bakan ilk şarkiyatçı olarak tanıtmıştır. Modern psikolojinin metotlarından yola çıkarak edebiyat tenkitçiliğinin kriterlerini *Mu'allakât*'a uyguladığı bu araştırma, aynı zamanda İslâm medeniyeti hakkında daha sonra geliştirdiği, Ortaçağ İslâmı ile Doğu Ortodoksluğu ve Batı Hristiyanlığı'nın kültürel köklerinin, entelektüel uğraşlarının ve mânevî görüşlerinin ortak olduğu yolundaki tezin de temelini teşkil etmiştir. Nazi işgalinden önceki Viyana'nın entelektüel ortamının von Grunebaum'u şarkiyatçılığa itmesi gibi 1940'larda Chicago Üniversitesi'ndeki antropoloji, tarih ve diğer beşerî-içtimai bilim dallarına mensup ilim adamlarıyla İslâm medeniyeti üzerine yaptığı bilgi alışverişi de onu bu konudaki görüşlerini geliştirip derinleştirmeye yöneltmiştir. Gustave von Grunebaum klasik İslâm'ın kültür tarihini incelerken şu prensiplerden hareket etmiştir: a) Ortaçağ yahudi, hristiyan ve müslümanlarının entellek-

tüel, kültürel ve mânevî yönleri ortakdır. b) Müslümanlar arasındaki kültürel şuurun gelişmesi bir klasik İslâm modeline yol açmıştır. c) İslâm kültürünün hukuk, politik düşünce, edebiyat, bilim ve şehirleşme gibi yönleri ortakdır. d) İslâm diğer medeniyetlerle ilişki içerisindedir.

1946'da *Medieval Islam: A Study in Cultural Orientation* adlı eseri neşredildi. Bir önceki yıl Chicago Üniversitesi'nde verdiği konferanslara ait metinlerden oluşan bu çalışmasında von Grunebaum, ilk önce Sâsânî ve Bizans imparatorlukları üzerine din ve devlet olarak kurulan İslâm'ı anlatır; sonra da çeşitli açılardan müslüman Ortaçağ'ının karakteristik özelliklerine temas eder. Ortaçağ İslâmı'nın kendisi hakkındaki görüşünü, onu çevreleyen âlem kavramını, orijinal ve başkalarından alınan unsurlarını ve en önemlisi motivasyon değerlerini inceler. Ancak bu incelemelerde siyasî tarih sadece kültürel olgularla ilişkisi içinde ele alınmış, sosyal yapıya önem verildiği halde ekonomi konularına hemen hemen hiç yer verilmemiştir. Bazı eleştircilere göre bu nokta kitabın en büyük eksikliğidir. Gustave von Grunebaum eserinde İslâm medeniyetini etkileyen faktörleri de sıralamış ve bunların etki derecelerini vererek ne kadarının müslümanlarca kabul ve asimile edildiğini belirtmiştir. Ayrıca müslümanların Batı Avrupa'ya etkilerini de araştırmıştır.

Medieval Islam'dan sonra İslâm kültürüyle ilgili araştırmalarına devam eden von Grunebaum'un üzerinde çalıştığı konular oldukça değişik olup şöylece gruplandırılabilir: Müslüman şehirlerinin yapısı, müslüman bayram ve panayırıları, Arap estetiği, parapsikolojiye İslâmî bakış açısı, İslâmî tarih kavramı, Bizans ve İslâm kurumlarının karşılaştırılması. 1955'te yayımlanan *Islam. Essays in the Nature and Growth of a Cultural Tradition* adlı kitabı ile, klasik İslâm'ın temel unsurları üzerine yaptığı monografik çalışmaları sürdürmüştür. 1962'de yayımladığı *Modern Islam. The Search for Cultural Identity* adlı eserinde müslümanların kendi geçmişlerine bakış açısını "bir aynada dondurulmuş geçmiş modelinin resmi" olarak niteler. 1963'te Almanca (*Der Islam im Mittelalter, Zürich*), 1970'te İngilizce olarak yayımlanan *Classical Islam. A History 600-1258* adlı kitabı, Câhiliye devrinden 1258 yılında Moğollar'ın Bağdat'ı istilâsına ka-